

13

Willem Andriessen de Raet, Wandtapijt met Elia's vlucht, Leiden, 3de kwart 16de eeuw

In 1984 kon, dank zij de steun van de Vereniging Rembrandt en de Rijksmuseum-Stichting, een Noordnederlands wandtapijt worden aangekocht uit het 3de kwart van de

16de eeuw.¹ Het tapijt is op de omranding rechts gesigneerd met het monogram *WA* en bovendien is daar ook het wapen van Leiden ingeweven (afb. 13a en 13b). Aan de hand

Afb. 13. Willem Andriessen de Raet, *Elia's vlucht*. Leiden, 3de kwart 16de eeuw. Gesigneerd r.o. WA, r.b. het stadswapen van Leiden. Tapijtweefsel, wol en zijde op linnen ketting, 175 × 548 cm.

van deze merken weten wij dat het stuk vervaardigd is in het atelier van de uit Brussel geboortige Leidse tapijtwerker Willem Andriessen de Raet (?-1573/1574). Van deze tapisserie bleven, voor zover bekend, slechts drie wandtapijten bewaard: *Abraham en Melchizedek*, het hier besproken kleed *Elia's vlucht*, beide in het Rijksmuseum, en een verdure met dieren in het Stedelijk Museum 'De Lakenhal', Leiden. Zij vormen tot op heden de vroegste getuigenissen van de 16de-eeuwse tapijtweverijen in de Noordelijke Nederlanden.²

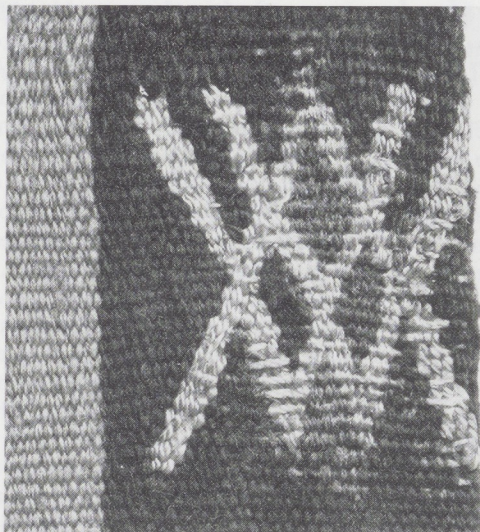
De voorstelling op het hier afgebeelde wandtapijt is ontleend aan een geschiedenis uit het Oude Testament, 1 Koningin 19. Achab was toen koning over Israël, zijn vrouw Izebel had grote invloed op hem en het volk en propageerde openlijk de dienst van de afgod Baäl. De profeet Elia daagde de Baäls-priesters uit tot een brandoffer, ontmaskerde hen

daarbij als afgodendienaars en slachtte hen af. Izebel wilde hen op Elia wreken, maar de profeet vluchtte voor haar. Het is op dit punt van het verhaal dat de voorstelling op het tapijt aanvangt. Op de achtergrond links laat Elia, bij de stad Bersabe aangekomen, zijn knecht daar achter. Iets meer op de voorgrond zien wij Elia, alleen, de woestijn intrekken. In het midden heeft de profeet zich, levensmoe, te rusten gelegd, maar een Engel des Heren, die hem reeds voorzien had van een kruik water en een koek, spoort hem nu aan om voort te gaan. Rechts heeft de profeet zich op weg begeven naar de berg Horeb, waar God zich later aan hem zou openbaren. De wijze waarop het wandtapijt met flora en fauna is gestoffeerd is typerend voor het midden van de 16de eeuw.

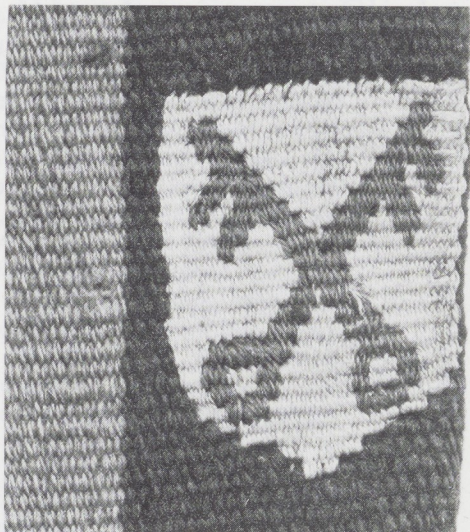
Reeds bij de opening van het huidige Rijksmuseum, in 1885, bevonden zich twintig tapisserieën in de verzameling. In de vol-

Afb. 13a. Weversmerk van Willem Andriessen de Raet. Detail van wandtapijt met Elia's vlucht.

Afb. 13b. Stadswapen van Leiden. Detail van wandtapijt met Elia's vlucht.

gende zeventien jaren kwamen daar nog eens elf stukken bij, maar daarna viel een lacune van precies dertig jaar voor er, in 1932, weer een wandtapijt aan de collectie werd toegevoegd. Hoewel in de jaren daarop enige verbetering volgde – vijftien aanwinsten tot 1949, waarbij zeven geschenken – lijkt de belangstelling voor dit verzamelgebied toen toch nog uiterst gering. In 1950 brak echter een bloeiperiode aan onder de bezielenleiding van hoofddirecteur Jhr. dr. David Röell, waarin de collectie voor het eerst werkelijk internationale betekenis kreeg. De overdracht, in 1952, van achttien tapijten en fragmenten uit de verzameling Mannheimer droeg in niet geringe mate tot die faam bij en stimuleerde uitbreiding van de museumcollectie.³ Geïnspireerd werd dit verzamelbeleid na 1959 ook onder hoofddirecteur dr. A. F. E. van Schendel voortgezet.⁴ Thans omvat de collectie 127 wandtapijten, tapijtfragmenten en tapisserie-geweven tafelkleden,⁵ afgezien van tapijten kussens en andere objecten. Ruim een vierde van die verzameling wordt gevormd door Noordnederlandse tapijten uit de 16de–18de eeuw, in zijn soort de belangrijkste collectie ter wereld. Daarbij werd de 16de eeuw, afgezien misschien van een fragmentje met *Kenau Simons Hasselaer*,⁶ alleen vertegenwoordigd door het tapijt met *Abra-*

ham en Melchizedek, sinds 1885 in bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. Het tapijt *Elia's vlucht*, in 1984 onder hoofddirecteur dr. S. H. Levie verworven, is het eerste 16de-eeuwse Noordnederlandse tapijt in eigen bezit.

C.A. B.

Noten

¹ In 1984 gekocht van ir. S. A. Solberg te Oslo. Inv. R.B.K. 1984-12. Geschenk van de Vereniging Rembrandt en de Rijksmuseum-Stichting.

C. A. Burgers, *Elia's vlucht*, Willem Andriessen de Raet, *Vereniging Rembrandt, Nationaal Fonds Kunstbehoud. Verslag over 1984*, 's-Gravenhage 1985, pp. 26–27.

² C. A. Burgers in cat.tent. *Kunst voor de beeldenstorm. Noordnederlandse kunst 1525–1580*, Amsterdam (Rijksmuseum) 1986, pp. 381–384.

³ A. M. Louise Erkelens, *Wandtapijten 1. Late Gotiek en vroege Renaissance*, Amsterdam, Rijksmuseum (Facetten der verzameling 2e serie, nr. 4), 's-Gravenhage 1962.

⁴ A. M. L. E. Mulder-Erkelens, *Wandtapijten 2. Renaissance, Manierisme en Barok*, Amsterdam, Rijksmuseum (Facetten der verzameling, 2e serie, nr. 5), 's-Gravenhage 1971.

⁵ C. A. Burgers en V. Woldbye, cat.tent. *Geweven Boeket*, Amsterdam (Rijksmuseum) 1971.

⁶ Louise Erkelens, *op.cit.* (noot 4), afb. 1.